

El concepte de «substància» a l'Assaig sobre l'enteniment humà de Locke

El concepte de substància té una llarga tradició filosòfica, a l'inici de la qual hi ha les definicions que va proposar Aristòtil. Simplificant molt, Aristòtil defineix la substància (individual i primera) com allò que és propi d'un ésser, allò que no pot ser predicat de cap altre. Locke es planteja la qüestió de la substància en la seva teoria de les idees. Però la pregunta que es fa no és la de Descartes (o la de Spinoza), val a dir, no es qüestiona: ¿què és allò que existeix?, ¿quines són les categories ontològiques fonamentals?, sinó, més aviat, '¿com explicar les regularitats en l'aparició de les idees?', '¿què és el que permet que es consideri algunes combinacions d'idees com idees que representen qualitats d'una única cosa?'

A l'ASSAIG SOBRE L'ENTENIMENT HUMÀ (II,12,6), Locke descriu les idees complexes que són idees de substàncies individuals com a: «*such combinations of simple Ideas, as are taken to represent distinct particular things subsisting by themselves; in which the supposed, or confused Idea of Substance, such as it is, is always the first and chief*». A II,23.2 descriu la «*notion of pure Substance in general*», com l'idea que afegim a un complex d'idees que es reuneixen regularment totes juntes, suposant que la causa d'aquesta coordinació d'idees dels accidents és la substància d'aquests accidents en un substrat.

Locke considerava que la idea de substància està implícita en la nostra manera de pensar les coses, però no és ni clara ni distinta.

En la tradició analítica, s'ha interpretat la teoria de la substància de Locke com si es tractés d'una primera versió (com una versió primitiva) d'altres dues teories de la substància posteriors i més sofisticades: la que es troba en Berkeley i Hume, anomenada també «*bundle theory*» [teoria del farcell, del feix], i la teoria dels «*sense-data*», pròpia de la filosofia del segle 20:

1.- Segons la «*bundle theory*», la substància és una ficció; cal eliminar la hipòtesi segons la qual necessitem un substrat que sostingui i uneixi les diferents qualitats d'una cosa. Si el propi Locke considerava confusa i indiferenciada la noció de substància, hem de ser coherents i prescindir-ne. Aquesta serà la posició de Hume per a qui no hi ha cap fonament ontològic que, mancat ell mateix de totes les qualitats, les estructurari i les mantingui juntes. No tindria sentit dir que hi ha una 'substància' del color que no és un color, però que uneix les qualitats a través de les quals percebem el color. Hume senzillament va considerar que la posició de Locke era incoherent: o sabem què és una substància o no ho sabem, però dir que hi ha una noció de substància i que no podem definir-la no és consistent.

2.- La teoria dels «*sense-data*» (Carnap, Russell) és sensualista; per als filòsofs analítics del segle 20, la substància seria únicament la font de les idees i, en particular, de les sensacions. Alguns textos de Locke a l'ASSAIG... semblen fonamentar aquesta lectura, per exemple quan diu: «*these Potentialities amongst the simple Ideas, which we recollect in our Minds, when we think of particular Substances*» (II,23,7), però una lectura d'aquesta mena és enganyosa, perquè també hi ha textos en què Locke reconeix que les essències de les substàncies ens són desconegudes i que poden contenir qualitats mai percebudes i àdhuc imperceptibles.

Com es pot interpretar el concepte de substància en Locke? Una possibilitat, inspirada de Iluny en l'obra de David Armstrong «*A World of States of Affairs*», (Cambridge U.P., 1997), és llegir el concepte de substància com allò que fa que tots els estats de coses de la forma A siguin F, o com el representant d'una cosa la natura de la qual ens és desconeguda, però que té la potencialitat de tenir qualitats.

El propi Locke, en la seva correspondència amb Stillingfleet (i particularment a la primera carta), va proposar una anàlisi genètica de la idea de substància (individual): percebem algunes qualitats que no podem concebre sense un suport i, per tant, la ment afegeix la idea de suport per donar consistència a la percepció. Així, doncs, **la idea de substància és relacional**: és la idea d'un suport de les qualitats, d'un substrat. Per tant, la idea de substància seria gairebé buida, no és ni la idea de cap color, ni la idea de cap pes, àdhuc si les idees de color o de pes tenen una substància.

Però es miri com es vulgui, la tesi de la substància en Locke és inconsistent. No explica per què les coses tenen necessitat d'algun element (o substància) per percebre's juntes o cohesionades (de fet podem concebre el color blau tot sol, no cal que sigui blau cel o blau marí).

D'altra banda si des del punt de vista del llenguatge, la paraula 'substància' és un sinònim de l'expressió 'una cosa que és com ...', llavors ens podem estalviar perfectament dir-ne substància. 'Una cosa que és com una vaca' és senzillament una vaca, i no 'la substància d'una vaca'.

Materials d'un seminari sobre Locke, Ateneu Barcelonès - gener 2012.

<http://www.unige.ch/lettres/philo/enseignants/philipp/teaching/empiristes/materiel.html>